

dialogmodvold.dk

STATUSHIERARKIER OG UDFORDRINGER VED AT TAGE STILLING TIL FORDEL FOR OFRE

*Eksemplet kommunale krisecentre
mod vold i nære relationer*

Af Sara Helmersson

FRA PRIVAT TIL POLITISK PROBLEM

Beskyttelse af og støtte til voldsramte kvinder har i en svensk kontekst traditionelt været varetaget af frivilligt arbejdende kvinder i kvindekrisecentre (kvinnojourer), ofte med begrænset støtte fra det offentlige (Bender & Holmberg 2001; Eduards 2002). Det første kvindekrisecenter startede i 1978, og ligesom andre steder i den vestlige verden var kvindekrisecentrene inspireret af den globale kvindebevægelse og en feministisk analyse af vold, som indebar kvindespecifik organisering og indkvartering af voldsramte kvinder og børn på hemmelige adresser (Eduards 2002; Haaken & Yragui 2003; Holmberg & Bender 1998; McMillan 2003). I 80'erne voksede antallet af kvindekrisecentre hurtigt i Sverige, og i dag findes der omkring 200 frivillige pige- og kvindekrisecentre tilsluttet et af de to landsdækkende forbund Unizon og Roks (Unizon 2019).

Vold mod kvinder udviklede sig i slutningen af 70'erne og begyndelsen af 80'erne til at blive opfattet som et politisk opmærksomhedsfelt, som kræver offentlige indsatser, snarere end som et privat problem (Mellberg 2004; Wendt Höjer 2002). I 80'erne blev der vedtaget flere love på de straffe- og civilretlige områder for at styrke voldsudsatte kvinders retlige beskyttelse og adgang til støtte. Vold i hjemmet blev eksempelvis til et alment tiltaleforhold i 1982, og i 1988 kom der dels en lov, som regulerede retten til beskikket bisidder, dels en lov om besøgsforbud.¹⁾ I 1993 nedsattes Kvindevoldskommissionen, der fik til opgave at undersøge spørgsmål vedrørende vold mod kvinder og foreslå forebyggende tiltag. To år senere præsenteredes den afsluttende betænkning *Kvinnofrid* (SOU 1995:60). Undersøgelsen kastede blandt andet lys på mangler, som blev identificeret i kommunernes sagsbehandling vedrørende kvinde-voldsanliggender, og præsenterede en række forslag.²⁾ Bl.a. betonedes vigtigheden af forbedrede indsatser for voldsudsatte kvinder, og at ansatte på forskellige niveauer på det sociale område havde behov for en øget bevidsthed om vold og dens årsager og konsekvenser. Endvidere mente kommissionen, at området burde gives plads i planlægning og budgetter, og at der skulle udarbejdes særskilte handleplaner og indsatsprogrammer, ligesom kommunerne burde ansætte personale med særligt ansvar for området (SOU 1995:60).

I denne artikel vil jeg diskutere, hvordan forskellige forståelser af og begreber for vold afspejles i og påvirker den sociale praksis. Jeg vil også vise, hvordan det præciserede kommunale ansvar på området samt forandringen med nytillkomne, kommunalt organiserede støtteindsatser på feltet skaber kønsrelaterede statushierarkier og har indflydelse på arbejdets organisering.³⁾ Eller med andre ord: hvilken slags hjælp og støtte der tilbydes hvilke målgrupper. Artiklen er baseret på den samme empiriske undersøgelse som min doktorafhandling, der fokuserer på støtte til voldsramte kvinder i den offentlige og den frivillige sektor (Helmersson 2017), men også på beslægtede studier af den sociale indsats vedrørende vold i nære relationer (Mattsson 2011, 2017). De empiriske udtækk er taget fra mine interviews med ansatte i tre kommunale, kønsintegrerede krisecentre mod vold i nære relationer, samt fra deltagerobservationer i et af disse centre (Helmersson 2017).

For at introducere den svenske kontekst vil jeg kort beskrive, hvad der kendetegner henholdsvis de

frivillige kvindekrisecentre og den kommunale krisecentervirksomhed. Mens frivillige pige- og kvindekrisecentre har deres baggrund i den feministiske kvindebevægelse og er organiseret som foreninger med egen bestyrelse og medlemmer, så er de kommunale krisecentre en del af kommunernes sociale opgave. De finansieres via løbende kommunale budgetter (ind imellem suppleret af statslige projektmidler). De frivillige kvindekrisecentre får derimod deres midler fra kommunale tilskud og aftaler, fra forskellige statslige projektmidler, der sædvanligvis søges for et år ad gangen, samt fra gaver fra virksomheder og privatpersoner (Helmersson 2017). Kvindekrisecentrene, som overstiger de kommunale alternativer i antal, hviler i vidt omfang på frivilligt, ubetalt arbejde, selvom det efterhånden er almindeligt, at de samtidig har lønnet personale. De kommunale krisecentre har på deres side sædvanligvis udelukkende ansat personale med højere uddannelse. De kommunale enheder kan beskrives som samtalemøttagelser, der kun undtagelsesvist har botilbud, mens flertallet af kvindekrisecentrene har botilbud ud over støtte-samtaler og praktisk hjælp.⁴⁾

Inden jeg kommer ind på diskussionen, vil jeg redegøre for, hvordan præciseringen af socialforvaltningens ansvar har bidraget til en udvidet forståelse af vold og nye arbejdsmetoder for at imødegå voldsproblematikker.

PRÆCISERET KOMMUNALT ANSVAR

I kølvandet på *Kvinnofrid* har serviceloven i de seneste to årtier været genstand for flere revisioner, som har præciseret kommunernes ansvar for at varetage støtte til forskellige ofre for forbrydelser. Voldsramte kvinder blev indført som en specifik målgruppe i 1998 (SFS 1998:409), og *børn, som har været vidner til vold*, blev skrevet ind i lovgivningen i 2013 (SFS 2012:776).⁵⁾ Lovteksten lyder:

Socialudvalget skal i særlig grad være opmærksom på, at kvinder, som er eller har været udsat for vold eller andre overgreb fra nærtstående, kan have behov for støtte og hjælp til at ændre deres situation.

Socialudvalget har ansvaret for, at et barn, som har været udsat for en forbrydelse, samt barnets nærtstående, får den støtte og hjælp, som de har behov for.

Socialudvalget skal også i særlig grad være opmærksom på, at et barn, som har været vidne til vold eller andre overgreb begået af eller mod en nærtstående, er offer for en forbrydelse, og skal sikre, at barnet får den støtte og hjælp, som barnet har behov for. *Lag* (2012:776).

En forventning om at socialektoren skulle arbejde med voldsramte kvinder eksisterede allerede inden lovgivningen udpegede dem som målgruppe (Ljungwald 2011), men det var først i forbindelse med lovrevisionen, at flere kommuner begyndte at arbejde mere aktivt på feltet (Sveriges Kommuner och Landsting 2016). Der er kommet fokus på vold på mange måder i kommunerne, og flere aktivitetsområder er berørt. Arbejdet har eksempelvis bestået i satsning på kompetenceløft for ansatte, netværksarbejde og koordinering, aftaler med lokale frivillige kvindekrisecentre, implementering af arbejdsformer og metodeværktøjer samt oprettelse af kommunale koordinatore og krisecentre mod vold i nære relationer. (Helmersson 2017; Mattsson 2011, 2017). Göteborg og Malmö var de første til at opstarte kommunale krisecentre for voldsramte kvinder i begyndelsen af nullerne (Eduards 2002; Malmö stad 2005).

Serviceoven udpeger tydeligt voldsramte kvinder og børn som en central målgruppe for kommunernes støtteindsatser. Lovteksten er i denne sekvens ikke kønsneutralt formuleret (til forskel fra resten af teksten, som gennemgående handler om *personer* samt forskellige kategorier af medborgere såsom ældre, forældre, børn og misbrugere). I de kommunale socialforvaltninger har tolkningen af ansvaret og opgaven med tiden medført en udvidet forståelse og i mange tilfælde ført til inkludering af mænd, både som voldsudøvere og som voldsramte. Denne tolkning er på linje med Socialstyrelsens (2014) retningslinjer og vejledninger om vold i nære relationer, hvor 'indsatser for voldsudøvere' fremhæves som et område, kommunerne bør arbejde med. Anvisningerne er gennemgående kønsneutralt formuleret og udgør et illustrativt eksempel på nutidens kønsneutrale forståelse af vold, hvor familierelationen, snarere end over- og underordningsforholdet mellem mænd og kvinder, er i fokus (Helmersson 2017; Westerstrand 2010). Vold i nære relationer har altså løbende fået plads i den almene politiske debat, og ansvaret for at varetage beskyttelse og støtte har gradvist forskudt sig fra frivillige organisationer mod

kommunernes socialudvalg (Enander, Holmberg & Lindgren 2013; Mattsson 2011; Nilsson 2009). Der er imidlertid store forskelle på, hvad kommunerne kan tilbyde (Ekström 2016).

De kommuner, som har valgt at etablere egne krisecentre, organiserer arbejdet på forskellige måder, men ofte tilbydes der støtte til såvel volds ofre som udøvere i kommunalt regi. Nogle af krisecentrene retter sig mod specifikke grupper af volds ofre, såsom voldsramte kvinder og eventuelle børn (Göteborgs stad 2019), men har også indsatser rettet mod voldsudøvende mænd. Andre enheder henvender sig imidlertid til både voldsramte og voldsudøvere, uanset køn (Helmersson 2017; Mattsson 2011). Nogle enheder har fra starten haft en kønsintegreret målgruppe, mens andre er et resultat af sammenlægninger af enheder med forskellige målgrupper. Dette er f.eks. tilfældet i Lund, Malmö og Västerås (lokaltidningen.se 2009; Malmö stad 2013; SVT nyheter 2016).⁹ Ud over individuelle samtaler og samtaler i gruppe for hhv. voldsramte og voldsudøvere kan en del modtagelser også tilbyde samtaler for familier og par, og somme tider også beskyttede bomuligheder (Helmersson 2017). Denne måde at arbejde på udgør et brud med, hvordan frivillige organisationer – kvindekrisecentre, men også krisecentre for mænd – traditionelt har arbejdet på området.

SVÆRT AT TAGE STILLING TIL FORDEL FOR OFRET

Vold i nære relationer rammer både kvinder og mænd og forekommer både i samkønnede relationer og i heteroseksuelle relationer (se f.eks. Holmberg, Stjernqvist & Sörensen 2005; Johnson 2008). Imidlertid rapporterer en større andel af kvinder end mænd, at de har været udsat for vold eller trusler fra nærtstående eller nuværende eller tidligere partnere (Brottsförebyggande rådet 2014, 2015a, 2015b; Nationellt centrum för kvinnofrid 2014). Endvidere er det langt mere almindeligt, at den vold, som kvinder udsættes for, sker gentagne gange og er grovere, dvs. at skaderne kræver behandling eller andre støtteindsatser (Brottsförebyggande rådet 2014). Antallet af kvinder over 15 år, som er blevet dræbt af en mand, som de har eller har haft en nær relation til, har længe ligget på i gennemsnit 17 pr. år (Brottsförebyggande rådet 2012). En undersøgelse fra 2015 viser, at der i perioden 2008-2013 har været et fald til i gennemsnit 13 kvinder pr. år, mod 17 kvinder i perioden 1990-2007 (Brottsförebyggande rådet

2015a). Motiverne er sædvanligvis skilsmisseproblemer og jalousi, hvor der før mordet/drabet ikke sjældent har været tale om trusler og mishandling. I gennemsnit dræbes hvert år fire mænd eller drenge under 15 år af en kvinde i en nær relation. I disse tilfælde er det almindeligt, at ofret tidligere har udsat kvinden for vold (Brottsförebyggande rådet 2007, 2012, 2014). For så vidt angår anmeldte forbrydelser blev der i 2017 anmeldt 10.115 tilfælde i kategorien *mishandling af kvinder fra 18 år og opefter med en nær relation til offeret*, mens det tilsvarende tal for mænd var 1.895 (Brottsförebyggande rådet 2018a). De foreløbige tal for 2018 er højere for mænd, men følger samme logik (Brottsförebyggande rådet 2018b).

Den nationale statistik afspejledes på det lokale niveau, idet kvinder, som havde været udsat for vold i nære relationer, var den talmæssigt største gruppe i de undersøgte kønsintegrerede krisecentre. Fagpersonalet fremhævede gerne fordelene ved at arbejde med både voldsramte og -udøvere, dvs. både mænd, kvinder og børn. De betonedede, at beskyttelse og sikkerhed var centralt, og benyttede sig af en række forskellige farlighedsbedømmelser og voldsvurderinger for såvel voldsudøvere som voldsramte. Man havde desuden rutiner i institutionen, der sigtede mod at mindske risikoen for ufrivillige møder mellem en voldsramt, der søgte hjælp, og den voldsudøvende partner i eller i tilknytning til lokalerne.⁷⁾

Fagpersonalet tog afstand fra og mente, at det tidligere arbejde med beskyttelse af kvinder (kvinnefridsarbejde) og kønsmagtsperspektivet på vold havde været alt for ensidigt. Vold i nære relationer blev set som en kompleks problemstilling, hvor den kønsintegrerede organisering muliggjorde et helhedsperspektiv på problematikken (Helmersson 2017; Mattsson 2011). Fagpersonalet mente, at der ofte ikke fandtes en skyldig og en uskyldig, og at de ville få et samlet billede ved at lytte til alle parter. Det fremgik, at de bestræbte sig på at lytte til og bekræfte de forskellige 'versioner' fra dem, som søgte hjælp. Min tolkning er, at de kønsintegrerede institutioner på denne måde har bevæget sig væk fra en helt central arbejds metode – et kvindeemancipatorisk udgangspunkt, som er kendetegnende for kvindekrisecentre – hvor hjælp til voldsramte kvinder fokuserer på at lytte, bekræfte og have *tiltro* til deres livsfortællinger, så de styrkes til at forlade voldsudøveren (Helmersson 2017). I bestræbelsen på neutralitet og ligebehandling af alle stemmer viste det sig un-

dertiden vanskeligt at tage stilling til fordel for den voldsramte, og mod udøveren af volden (jfr. Hearn 1998; Mattsson 2011). I de situationer, hvor fagpersonalet under mine observationer mistede fokus på kvindernes fortælling, endte den vigtige risiko- og sikkerhedstænkning med også at være ude af fokus.

Under mine deltagerobservationer på et kommunalt krisecenter identificerede jeg nogle spændinger inden for personalegruppen mht. visse "familievoldsanliggender" – dvs. når flere medlemmer af samme familier var til stede i modtagelsen på samme tid. Jeg fulgte f.eks. et skisma mellem to af de ansatte på enheden, en kvinde og en mand. Konflikten aktualiseredes på flere personalemøder, som jeg medvirkede i, men oprindelsen til den lå flere måneder tilbage. Jeg fik at vide, at den ene ansatte (mand) havde haft en samtale med et heteroseksuelt par uden først at have truffet parterne enkeltvis og afstemt situationen med den voldsramte (som var kvinden i relationen). På et personalemøde bemærkede den anden ansatte (kvinde), at kollegaen havde afvejet fra en grundlæggende sikkerhedsrutine i arbejdet, idet han havde ladet hånt om at træffe parterne hver for sig, så volden kunne kortlægges. Den ansatte, som havde mødtes med parret, hævdede på sin side, at den kvindelige kollega ikke var i stand til at håndtere, at han havde en anden opfattelse. Han bemærkede, at principper ikke er vigtige for deres egen skyld, og hævdede, at han havde kontrol med situationen. I vores individuelle interview vendte han på eget initiativ tilbage til denne hændelse og mente, at det var vigtigt, at der ikke fandtes "regler uden undtagelse", og at man ikke "altid [behøver] at følge dem fuldstændig slavisk".

Snarere end at fremhæve det positive i kollegaens udsagn antydede den mandlige ansatte, at problemet lå hos hende som person, idet hun indirekte blev fremstillet som alt for principfast. Samtidig henviste han til sin egen evne til at bedømme situationen, at være fleksibel samt til sit mod. Han betonedede vigtigheden af at "turde improvisere". Den mandlige ansatte syntes at gå ud fra, at magten i parret var ligeledes fordelt, mens hans kollega talte for en sikkerhedsrutine, der tog den voldsramtes parti. Eksemplet ligger i tråd med Mattsson (2013), som viste, at mændene på de kommunale krisecentre, hun undersøgte, opfattede sig selv som objektive, og at deres tolkninger byggede på professionel indsigt, mens de så kvinderne som professionelt usikre. Mattsson (2011:83) drager den konklusion, at det er svært at

arbejde på områder ”hvor processer, som handler om køn, magt og vold, aktualiseres”, og at disse spændinger kan føre til splittelser i personalegruppen. Et andet empirisk eksempel udspillede sig, da en af de ansatte på et fællesmøde udtrykte, at det var svært at arbejde og at få en god relation til en mor i en familie, hvor flere af familiens medlemmer havde møder med forskellige ansatte i enheden. Hun mente, at hendes arbejde blev påvirket negativt af kollegernes frustration, og at de syntes, at kvinden var ”skidebesværlig”. På mødet kom det frem, at den pågældende kvinde, der søgte hjælp, havde politianmeldt faren i familien for mishandling, og at kvinden var livræd for ham. Kvinden havde i perioder opholdt sig på et kvindekrisecenter. På mødet blev hun dog gennemgående beskrevet med negative adjektiver – såsom ”hysterisk”, ”meget speciel” og ”håbløs” – samtidig med at mandens farlighed blev nedtonet, og hans (forældre)kvaliteter blev fremhævet. En af de ansatte sagde (omtrentligt citat):

Han er godt nok en stor fyr, men jeg oplever ham ikke som farlig, men som en far, der vil det bedste for sit barn. Jeg har set store kvaliteter hos ham.

Den ansatte, som var kvindens kontaktperson, og som tog hul på diskussionen, fremhævede, at kvindens oplevelse af at være forfulgt og chikaneret af manden ikke vandt gehør blandt kollegerne. Hun holdt med kollegerne i, at kvindens opførsel var ret ejendommelig, og at hun ikke var helt let at arbejde med. Samtidig gentog hun, at opførslen kunne være en direkte følge af volden, og mente, at kvinden havde behov for hjælp. Flere gange under mødet bemærkede hun, at volden forsvandt i diskussionen, og at ”det er sådan, det bliver – han bliver den gode, og hun den onde”.

Denne indirekte måde at pålægge kvinder skyld findes også i et empirisk materiale, bestående af forældremyndighedssager fra to svenske kommuner. I studiet, som handler om, hvordan vold håndteres i udredningsarbejdet, mener Mattsson (2017), at mændenes/fædrenes voldudøvelse og svigtende faderrolle sjældent omtales, mens deres potentiale som forældre betones (jf. Eriksson 2003). Fokus lå snarere på, at kvinderne var dårlige mødre, hvis de ikke forlod den voldsprægede relation (Mattsson 2017). Denne måde at lægge skylden på kvinder viste sig også i min undersøgelse af kommunale krisecentre (Hel-

mersson 2017). Samtidig med at de ansatte i samtale med kolleger var enige om, at den, som udøver vold, også er ansvarlig for sine handlinger, så var det kvindernes ansvar at bryde ud af voldelige forhold. Men de bar også ansvaret for overhovedet – i kraft af deres valg – at være havnet i situationen i første omgang. Endvidere betonedes man kvindernes ansvar for at sørge for, at de selv og eventuelle børn var i sikkerhed og/eller ikke udsatte sig selv for risiko.

Min tolkning er, at spændingerne i personalegruppen bunder i, at nogle af de ansatte vælger at tage stilling til fordel for kvinder/voldsramte, og som det første kigger på volden, mens andre lægger større vægt på at lade alle komme til orde, hvilket indebærer, at de indirekte snarere tager parti for voldsudøveren.

STATUSHIERARKIER: SAMTALEBEHANDLING AF MÆND FREMFOR PRAKTISK STØTTEINDSATS FOR KVINDER

I officielle fremstillinger, i interviews med personalet og under mine deltagerobservationer i det kommunale krisecenter, som jeg fulgte på tæt hold, fremstilledes samtaler med mænd, kvinder og børn, der søgte hjælp, som den vigtigste opgave. Arbejdet med voldsudsatte blev forstået som en trinvis samtalebehandling: indledningsvis fokus på risiko og beskyttelse, derefter bearbejdning af volden og efterhånden et mere gennemgribende forandringsarbejde. Der var enighed blandt personalet om, at man skulle holde igen med praktisk støttearbejde, og at visse opgaver helt burde undgås. Under et interview med en af de ansatte nævnte han, at nogle kolleger i centret ofte påtog sig omfattende praktiske opgaver i deres sager. Han fortsatte:

Jeg tænker jo ikke, at ’de her mennesker, de skal ikke have nogen, som gør noget for dem’, vel? Men jeg tænker mere, at det ikke er min rolle [...] min rolle handler om noget andet.

At ’fikse’ noget praktisk blev generelt fremstillet som mindre ønskværdigt og blev ofte udeladt, når de ansatte fortalte om centret, eller også omtalte man det som et problem, når det skete i alt for stort omfang.

Min tolkning er, at de ansattes fokusering på samtaler på bekostning af den praktiske del af arbejdet var et udtryk for et hierarki, hvor nogle professioner

og nogle ansvarsområder inden for visse professioner tilskrives højere status end andre. Dette resultat er i tråd med Abbott (1995), som kaster lys over niveaupodelingsfænomener blandt patientrådgivere på et stort centralsygehus i USA. Abbott (1995) identificerede en mængde arbejdsopgaver, hvor terapeutisk klientarbejde rangerede højere end telefonsamtaler for patienternes regning og andre typer af sagsbehandling, som med Abbotts (1988) begrebsapparat kan beskrives som ”professionelt beskidt arbejde”. Lignende hierarkier blandt socialrådgivere, men i en svensk kontekst, er identificeret af blandt andre Dellgran og Höjer (2005) og Liljegren (2008).⁸⁾

I praksis havde de voldsramte kvinder, som søgte hjælp, imidlertid ikke sjældent behov for praktisk hjælp, og de efterspurgte også denne form for støtte. Trods ambitionen om at nedprioritere praktiske opgaver og fokusere på samtalebehandling lavede de ansatte (nogle mere end andre) den slags arbejde, både inden for og uden for modtagelsens mure. Ofte handlede det om forskellige myndighedskontakter pr. mail/telefon, om papirarbejde (som f.eks. at skrive en ansøgning til kommunens boligselskab om at komme foran i boligkøen af sociale grunde) eller om at følge med som støtte hos politiet eller andre myndigheder.

I overensstemmelse med denne afstandtagen fra praktiske arbejdsopgaver var det i centret eftertragtet at arbejde med mændene, som udgjorde et mindretal i forhold til det langt større antal kvinder, der søgte hjælp. På tidspunktet for mine deltagerobservationer viste statistikken, at antallet af mænd, der søgte støtte, var faldet, og der var en dialog i gang for at rekruttere mænd til centret (blandt andet ved at indbyde andre dele af socialforvaltningen til møder og informere om centret og diskutere, hvordan flere mænd kunne motiveres til behandling på grund af voldelig adfærd) (jf. Mattsson 2011). Det var først og fremmest centrets mandlige ansatte, som havde samtaler med mænd, og det praktiske hjælpearbejde var her perifert. I fællesmøder og interviews kom det frem, at flere af centrets kvindelige medarbejdere efterspurgte muligheden for at få lov til at arbejde med (flere) voldsudøvende mænd (jf. Mattsson 2011). Mændene gav på deres side ikke udtryk for noget ønske om at arbejde med flere voldsramte kvinder, der søgte hjælp, og kvindernes ambition om, at de skulle være med og lede kvindegrupper, blev køligt modtaget. I samme åndedrag udtrykte de mandlige ansatte i Mattssons (2011) studie tvivl om, hvorvidt

det i virkeligheden var godt, at de kvindelige kolleger var med i behandlingsarbejdet med mænd. Dette kan tolkes som et forsøg på at lukke døren til privilegiet. Et ønske om at øge antallet af mænd, som søger hjælp, kan, ud over at vise interesse for problemet, også ses som et forsøg på at tiltage sig mere magt. Under et møde med arbejdsgruppen, hvor nytilkomne, der søgte hjælp, skulle fordeles blandt de ansatte, blev det konstateret at der næsten udelukkende var tale om kvinder, hvorefter en af de mandlige ansatte sagde, at han ”tog flere nye mænd forleden”. En af de kvindelige ansatte svarede så, at hun gerne ville tage en voldsudøvende mand til samtale, og at kollegerne gerne måtte have det i baghovedet. Samme kvinde sagde i et individuelt interview:

Jeg vil jo gerne arbejde med mænd, jeg har jo haft en mand, som jeg netop har afsluttet, og jeg vil gerne tage mindst en til, for jeg synes, det er vældigt spændende [...] det er sjovt at have et behandlingsforløb med mænd.

Tiltrækningskraften ved at behandle mænd samt afgrænsningen til det praktiske arbejde kan forstås ud fra en overgribende logik, hvor opfattelsen er, at behandlingssamtalerne har højere rang end de mere praktiske betonedede arbejdsopgaver (jf. Abbott, 1995). Endvidere synes køn såvel hos dem, der søger hjælp, som hos personalet, at udgøre et opdelingsprincip, hvor de kvindelige ansatte efterspørger (flere) samtaler med mænd og at kunne dele de mandlige kollegers viden om gruppebehandling af mænd. Der er altså tegn på, at kønsbaserede hierarkier reproduceres i organisationen, hvor mænd som gruppe indtager en overordnet position (jf. Acker 1990; Wahl 1992).

AFSLUTNING

Den 1. juli 2018 blev der indført nye eksamensmål i eksamensbeskrivelserne i bestemmelserne for de højere læreanstalter for så vidt angår en række erhverv, hvor man møder voldsramte kvinder og børn (SFS 1993:100). Det nye mål er eksplicit rettet mod vold i nære relationer og mænds vold mod kvinder, og de uddannelser, som berøres, er bl.a. socialrådgivere, men også jurister, læger m.fl. Spørgsmålet om vold er således højaktuelt, men samtidig under stadig forhandling i forhold til, hvad det indebærer, og hvordan det skal benævnes. Som lærer på socialrådgiveruddannelsen og i emnet socialt arbejde har jeg mødt en del studerende, som er i gang med at

skrive opgave på forskellige niveauer. Noget, der har slået mig, er, at langt de fleste af de studerende, som interesserer sig for vold i nære relationer, har sagt, at de *ikke* vil skrive om voldsramte kvinder eller voldsudøvende mænd, men hellere undersøge voldsudsatte mænds erfaringer med vold eller fokusere på kvinders vold mod mænd. Også æresrelateret vold og undertrykkelse har været genstand for en vis interesse. I samtaler med mere erfarne kolleger har jeg hørt, at det nu for tiden er almindeligt, at når de studerende skriver om vold, så vil de skrive om det i helt kønsneutrale termer ved at bruge ordene ”hen” og ”en”, og overhovedet ikke benævne kønnet hos udøveren og offeret (jf. Pernilla Ouis artikel). Min tolkning af dette er, at den skiftende offentlige diskurs afspejles i studenternes interesseområder, og det anses for gammeldags/ikke normkritisk nok at fokusere på køn og skrive om voldsramte kvinder, hvilket medfører, at de taber magtperspektivet.

Samtidig med at der ligger en stor værdi i, at vold i dag forstås og tages hånd om som et socialt problem, hvor stat og kommune tager ansvar, så er det tydeligt, at vold i nære relationer er en problemstilling, som det er en udfordring at håndtere. Dette bliver særligt tydeligt, når kommunerne vil arbejde med alle målgrupperne under samme tag, eftersom der findes magtstrukturer, som modvirker og vanskeliggør det at holde fokus på kvinders udsathed og behov.

Oversat fra svensk af Niels Højensgård.

Sara Helmersson, dr. fil. i socialt arbejde og lektor i socialt arbejde ved Högskolan i Halmstad.

NOTER:

1. Til tydeliggørelse vedr. de tre love: Vold i hjemmet blev i 1982 et alment, i stedet for et individuelt, tiltaleforhold. Dette indebærer, at politi og anklagemyndighed har pligt til at indlede en undersøgelse, uanset hvem der anmelder forbruddet, eller hvordan politiet får kendskab til den. Undersøgelsen bliver således ikke automatisk stoppet, hvis offeret beslutter sig for at afstå fra at medvirke. For at forbedre offerets stilling samt for at give hjælp og støtte til påtaleret under forundersøgelse og rettergang indførtes i 1998 en lov, som regulerede retten til en såkaldt bisidder (lov 1988:609), dvs. et juridisk ombud, hvis opgave er at varetage den skadelidtes interesser ved visse typer af kriminalitet som f.eks. grove seksuelle overgreb (Forslag til lov 1987/88:107). Samme år kom der også en lov om besøgsforbud (1988:688), som indebærer, at en person skal kunne pålægges forbud mod at kontakte eller besøge en eller flere personer, med det formål at beskytte mod lovovertrædelser og forfølgelse.
2. I Sverige udøves kommunalt selvstyre. Dette indebærer, at landets 290 kommuner har ret til at udskrive skatter for at kunne dække deres udgifter. Kommunerne har også ret til at træffe selvstændige beslutninger (Sveriges kommuner og landsting 2019). Kommunerne har ansvaret for eksempelvis lokaltrafik, skole, omsorg for ældre og personer med handicap, samt anden social service. Kommunernes sociale ansvar for borgerne reguleres af *Socialtjänstlagen* (SFS 2001:453). Loven er en rammelov med overordnede retningslinjer, og kommunerne har stor frihed til, inden for rammerne, at udforme deres virksomhed ud fra lokale behov uden at tilsidesætte kvaliteten (Socialstyrelsen 2006).
3. En stor tak til Tina Mattsson, fil.dr. i socialt arbejde ved Lunds Universitet, for værdifulde kommentarer.
4. I dag findes der desuden private aktører, som tilbyder beskyttet ophold for voldsramte, ved siden af de kommunalt og frivilligt organiserede enheder (Socialstyrelsen 2016).
5. Den oprindelige tekst fra 1998 lød ”Kvinder som er eller har været udsat for vold eller andre overgreb i hjemmet”.
6. På tilsvarende måde blev kommunernes arbejde med vold ofte kaldt ’kvindesikkerhedsarbejde’ (kvinnofridsarbete), og nogle kommuner havde ansatte kvindesikkerheds koordinatore, men efterhånden har mange kommuner indtaget en bredere tilgang, og spørgsmålet benævnes oftere som vold i nære relationer.
7. For eksempel bestræbte personalet sig på at spørge dem, der søgte hjælp, om navnet på partneren for at finde ud af, om denne allerede var i samtalebehandling, for på den måde at forhindre, at de blev booket samtidig og risikerede at møde hinanden omkring lokalerne. Det var også muligt for mænd, der søgte støtte, at tage en alternativ vej ind til modtagelsen.
8. Gennem en spørgeskemaundersøgelse blandt socialrådgivere er Dellgran og Höjer (2005) kommet frem til, at visse jobfunktioner, såsom arbejde med uddannelse, forskning og psykoterapi, har væsentlig højere status end arbejde med marginaliserede grupper som f.eks. misbrugere, kriminelle, fattige, ældre og personer med handicap.

LITTERATUR:

- Abbott, Andrew (1988): *The system of professions. An essay on the division of expert labor*. Chicago: University of Chicago Press.
- Abbott, Andrew (1995): Boundaries of Social Work or Social Work of Boundaries? *Social Service Review* 69(4): 545-562.
- Acker, Joan (1990): Hierarchies, Jobs, Bodies. A Theory of Gendered Organizations. *Gender & Society* 4(2): 139-158.
- Bender, Christine & Carin Holmberg (2001): *När var och en sköter sitt... Hur ser stöd och hjälp ut till misshandlade kvinnor i kommuner utan kvinnojour?* Stockholm: Skändalsinstitutet.
- Brottsförebyggande rådet (2007): *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ).

- Brottsförebyggande rådet (2012): *Brottsutvecklingen i Sverige år 2008–2011*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet (2014): *Brott i nära relationer. En nationell kartläggning*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ); Fritze [distributör].
- Brottsförebyggande rådet (2015a): *Det dödliga våldet i Sverige 1990–2014. En beskrivning av utvecklingen med särskilt fokus på skjutvapenvåldet*.
- Brottsförebyggande rådet (2015b): *Nationella trygghetsundersökningen 2014. Om utsatthet, otrygghet och förtroende*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ).
- Brottsförebyggande rådet (2018a): Anmäld misshandel i nära relation. Hämtad 2019-02-25, från <https://www.bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/vald-i-nara-relationer.html>
- Brottsförebyggande rådet (2018b): Kriminalstatistik 2018. Anmälda brott (Preliminär statistik) Hämtad 2019-02-25, från https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e2922/1548315169366/Sammanfattning_anmalda_pre_l_helar_2018.pdf
- Dellgran, Peter & Staffan Höjer (2005): Rörelser i tiden. Professionalisering och privatisering i socialt arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift* 12(2-3): 246-267.
- Eduards, Maud (2002): *Förhjuden handling. Om kvinnors organisering och feministisk teori*. Malmö: Liber ekonomi.
- Ekström, Veronica (2016): Negotiating and Justifying Social Services' Support for Female Victims of Domestic Violence. *Nordic Social Work Research*. doi: 10.1080/2156857X.2016.1203813
- Enander, Viveka, Carin Holmberg & Anne-Li Lindgren (2013): *Att följa med samtiden. Kvinnojoursrörelse i förändring*. Stockholm: Atlas.
- Eriksson, Maria (2003): *I skuggan av Pappa. Familjerätten och hanteringen av faders våld*. Stehag: Gondolin.
- Göteborgs stad (2019): Kriscentrum för kvinnor. Hämtad 2010-01-17, från https://www.goteborg.se/wps/portal/enhets sida/kriscentrum-for-kvinnor!/ut/p/z1/04_Sj9CPyKssy0xPLMnMz0vMAfJjo8zi-TYzcDQy9TAy93UOdjQ0cLc1DLQP9fAz9fUz1C7IdFQEopoiq/
- Haaken, Janice & Nan Yragui (2003): Going underground: Conflicting perspectives on domestic violence shelter practices. *Feminism and Psychology* 13(1): 49–71. doi: 10.1177/0959353503013001008
- Hearn, Jeff (1998): *The violences of men. How men talk about and how agencies respond to men's violence to women*. London: Sage.
- Helmerson, Sara (2017): *Mellan systerskap och behandling. Omförhandlingar inom ett förändrat stödållt för våldsutsatta kvinnor*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Holmberg, Carin & Christine Bender (1998): *Våld mot kvinnor – män i kris. En kartläggning av verksamheten på sju kvinnojourer och tre mansjourer 1997*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Holmberg, Carin, Ulrica Stjernqvist & Eva Sörensen (2005): *Våldsam lika och olika. Om våld i samkönade parrelationer*. Stockholm: Stockholms universitet, Centrum för genusstudier.
- Johnson, Michael P. (2008): *A typology of domestic violence. Intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence*. Boston Hanover: University Press of New England.
- Liljegren, Andreas (2008): Byråkrater, flummare och andra: Om mikropolitiska konstruktioner på socialkontor. *Socionomens forsknings supplement* 3: 15-27.
- Ljungwald, Carina (2011): *The emergence of the crime victim in the Swedish Social Services Act*. Stockholm: Department of Social Work, Stockholm University.
- lokaltidningen.se. (2009): Tre kriscentrum blir ett. Hämtad 2019-02-01, från http://lund.lokaltidningen.se/nyheter/nyheter_lokala/2009-12-22/-Tre-kriscentrum-blir-ett-46540.html
- Malmö stad (2005): Kriscentrum för kvinnor och barn fyller 5 år. Hämtad 2016-07-01, från <http://www.mynewsdesk.com/se/malmo/pressreleases/kriscentrum-foer-kvinnor-och-barn-fyller-5-aar-49006>
- Malmö stad (2013): Kartläggning: Våld i nära relation i Malmö stad 2012.
- Mattsson, Tina (2011): Våldets komplexitet och gamla paradigmer. Om utmaningar och svårigheter i arbetet med våld i nära relationer *Meddelanden från Socialhögskolan 2011:5*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Mattsson, Tina (2013): Motstånd och neutralisering. Kön, makt och professionalitet i arbetet med våld i nära relationer. *Socialvetenskaplig tidskrift* 20(3-4): 150-167.
- Mattsson, Tina (2017): *Våld i barnvårdsutredningar. Om socialtjänstens ansvar och viljan att veta*. Malmö: Gleerups.
- McMillan, Lesley (2003): Motivations, Opportunities and Constraints. Voluntary labour in women's refuges and crisis centres *Meddelanden från Socialhögskolan 2003:4. Social consequences of changing labour market conditions and undeserved personal virtues. Lectures on age, class, ethnicity and gender* (s. 78–89).
- Mellberg, Nea (2004): *Mäns våld mot kvinnor. Synliga mödrar och osynliga barn. En genomgång av svenskt offentligt tryck, facklitteratur och forskning om mäns våld mot kvinnor och våld/sexuella övergrepp mot barn*. Uppsala: Avdelningen för samhällsvetenskaplig genusforskning, Uppsala universitet.
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2014): *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Uppsala universitet.
- Nilsson, Gabriella (2009): *Könsmakt eller häxjakt? Antagonistiska föreställningar om mäns våld mot kvinnor*. Lund: Avdelningen för etnologi med folklivsarkivet, Institutionen för kulturvetenskaper, Lunds universitet.
- Proposition 1987/88:107. om målsägandebiträde.
- SFS 1988:609. *Lag om målsägandebiträde*. Stockholm: Sveriges riksdag.
- SFS 1988:688. *Lag om kontaktförbud*. Stockholm: Sveriges riksdag.
- SFS 1993:100. *Högskoleförordning*. Stockholm: Sveriges riksdag.
- SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Stockholm: Sveriges riksdag.
- Socialstyrelsen (2006): *Lagstiftningen inom vården och omsorgen om äldre Likheter och skillnader mellan socialtjänst- och hälso- och sjukvårdslagstiftningen*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2014): *Föreskrifter och allmänna råd. Våld i nära relationer*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2016): *Kvalitet i skyddade boenden*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOU 1995:60 (1995): *Kvinnofrid. Del A. Huvudbetänkande av Kvinnovaldsutredningen*. Stockholm: Fritze.
- Sveriges Kommuner och Landsting (2016): *Framgångsfaktorer i kvinnofridsarbetet. En undersökning av utvecklingen av arbetet mot våld i nära relationer i kommuner*.
- Sveriges kommuner och landsting (2019): Så styrs en kommun. Hämtad 2019-01-16, från <https://skl.se/demokratiledningstyrning/politiskstyrningfortroendevalda/kommunaltsjalvstyresastyrskommunenochlandstinget/sastyrskommunen.735.html>
- SVT nyheter (2016): Nytt centrum mot våld i nära relationer. Hämtad 2019-01-17, från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vastmanland/nytt-centrum-mot-vald-i-nara-relationer>
- Unizon (2019): Hitta en jour. Hämtad 2019-02-13, från <http://unizon.se/>
- Wahl, Anna (1992): *Könsstrukturer i organisationer. Kvinnliga civilkonomomers och civilingenjörers karriärutveckling*. Stockholm: Ekonomiska forskningsinstitutet vid Handelshögsk. (EFI).
- Wendt Höjer, Maria (2002): *Rädslans politik. Våld och sexualitet i den svenska demokratin*. Malmö: Liber ekonomi.
- Westerstrand, Jenny (2010): Kung slår dam. Våldsforskningsmetodologi i ett våldsamt jämställt Sverige. *Sociologisk forskning* 47(3): 5-34.